

Голинська О. В.

*старший викладач Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
e-mail: holynskarada@ukr.net*

АНАЛІЗ ЗАТРАТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ УПРАВЛІННЯ

Аннотація. В статті розглядається система методів аналізу затрат. Наводиться класифікація методів аналізу затрат, що застосовуються у міжнародній практиці. Досліджуються види аналізу затрат у застосуванні до визначення показників у бюджетній сфері.

Ключові слова: аналіз затрат, бюджетна сфера, програмно-цільовий метод управління.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі реформування бюджетної системи в Україні, запровадженню програмно-цільового методу приділяється велика увага органів державного управління, оскільки це найбільш поширена в світі та найбільш ефективна методика формування та виконання бюджетів усіх рівнів в умовах обмеженості ресурсу. Оскільки з точки зору класичної економіки ресурс завжди обмежений, то і застосування цієї методики бюджетування якнайбільш відповідає економічним потребам будь-якого суб'єкту господарювання. В бюджетній сфері ця методика застосовується починаючи з 60-х років минулого століття і вона показала найбільш оптимальний шлях взаємозв'язку витраченого бюджетного ресурсу та отриманого соціально значущого соціального результату.

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі — це система планування та управління бюджетними коштами в середньостроковій перспективі, спрямована на розробку та реалізацію бюджетних програм орієнтованих на кінцевий результат.

При ПЦМ головна увага приділяється обов'язковому досягненню максимально значущих соціальних зрушень при витрачанні грошей пересічних платників податків. Тобто, якщо говорити про інноваційний розвиток місцевої економіки, то доцільно використовувати технології менеджменту та створювати умови, при яких органи місцевого самоврядування могли б не просто витратити мільйони гривень, а робити це ефективно та цілеспрямовано в частині їх повернення в якості додаткових доходів для розвитку економіки міста, району, села у майбутньому.

Механізмом розрахунків програмно-цільового бюджету є аналіз затрат, який дозволяє врахувати всі масиви даних, отримані від розпорядників бюджетних коштів як в частині кількісних, так і в частині якісних показників результативності бюджетних програм.

Аналіз досліджень. Дослідженням різних методик аналізу затрат займалися, здебільшого, іноземні фахівці. Так, Р.Ю.Зоді (США) описав у своїй праці «Розрахунки результату бюджетних витрат» на прикладі методики технологічної матриці економічний резерв бюджету окремо взятої установи (університету), Мак Кензі у праці «An Engine, Not a Camera: How Financial Models Shape Markets» показав можливості методу затрат-вигод та методу продуктивності затрат.

Невирішені частини проблеми. Проте, в систематизації методів аналізу затрат досить існує невизначеність, особливо, в частині їх застосування у розрахунках в бюджетній сфері.

Метою статті є дослідження системи методик аналізу затрат, що отримали широке застосування в світовій практиці та поля їх інтерпретації в сфері бюджету.

Основні результати дослідження. Аналіз затрат є одним з ключових елементів застосування програмно-цільового методу бюджетування, оскільки є інструментом, який допомагає визначити стратегію найбільш ефективного витрачання бюджетних коштів вже на стадії планування бюджету.

Аналітичні методики, які використовуються для аналізу затрат:

- аналіз здійсненності затрат;
- аналіз продуктивності затрат;
- аналіз затрат на одиницю продукції;
- аналіз ефективності затрат;
- аналіз корисності затрат;
- аналіз матриці затрат;
- аналіз затрат та вигод.

Аналіз здійсненності затрат є найпростішою та, найпримітивнішою методикою проведення аналізу, оскільки розглядає лише можливості реалізації альтернативних варіантів з точки зору витрат.

Разом з тим, це єдиний метод, який застосовується за умови розгляду альтернативних варіантів сьогодні та базується на порівнянні різних бюджетних програм стосовно відповідності їх кошторисної вартості обсягу фінансового ресурсу, передбаченого на надання такої соціальної послуги прогнозними розрахунками бюджету.

Аналіз продуктивності затрат. Термін продуктивності (у звичному для нас розумінні) відноситься до виробничої сфери, він означає кількість товарів або послуг, вироблених робітником за одиницю робочого часу.

Разом з тим, функціонування бюджетних установ має на меті надання населенню послуг. Розглядаючи ці послуги як вироблений працівниками установи продукт, було б цілком доцільним проведення аналізу продуктивності затрат на його виробництво.

Аналіз затрат на одиницю продукції. Найбільш універсальним показником собівартості послуг, що відображає зв'язок з ефективністю послуг, є рівень витрат на одиницю продукції (товарів, робіт, послуг) або питомі витрати. Формалізованою методикою аналізу затрат на одиницю продукції є калькуляція собівартості послуг бюджетної установи.

Аналіз ефективності затрат є аналітичним інструментом, який часто використовується з метою надання допомоги працівникам, які приймають рішення, при проведенні оцінки та порівнянні затрат і ефективності альтернативних шляхів досягнення мети. Аналіз економічної ефективності базується на оцінці альтернативних варіантів на основі їх вартості та результатів їх впровадження.

Аналіз корисності затрат використовується у випадках, коли інші методи аналізу затрат неможливо застосувати чи вони не є достатніми у даному випадку. Дуже часто людям, які приймають рішення, необхідно багато часу, кадрів та інших ресурсів, щоб провести оцінку інформації. Але, практично багато рішень мають бути вивчені та впроваджені менше чим за 1 місяць чи за 1 рік. В цьому випадку необхідно застосувати системний підхід, який включає оцінку корисності затрат.

Матриця затрат (технологічна матриця). Метод матриці — досить складний інструмент аналізу затрат. Він передбачає наявність відповідного рівня ведення обліку затрат, їх систематизації та високого кваліфікаційного рівня економістів — бюджетників.

Матриця затрат, як інструмент аналізу може застосовуватися в процесі становлення, або зміни стратегії управління видатками; установа (організація) застосовує даний вид аналізу, проводячи аналіз ефективності здійснених за звітний період видатків і прогнозує різні можливі шляхи досягнення поставленої мети, чи реалізації завдання.

Матриця затрат — це одночасно методика та інструмент аналізу затрат. Вона поєднує динаміку та номенклатуру затрат зі стратегією надання конкретного виду послуг конкретним розпорядником коштів.

Аналіз затрат — вигод є методом прийняття раціональних рішень. За допомогою цього методу витрати на здійснення альтернативних варіантів порівнюються з вигодами від їх впровадження. Аналіз затрат-вигод є процесом співставлення затрат та вигод від можливого варіанту. У тих випадках, коли є більше одного варіанту, аналіз затрат і результатів має бути проведений по відношенню до кожного з них. Варіант, який має найбільшу вигоду або найменші витрати і буде обрано керівництвом. Фактично аналіз затрат і вигод включає розгляд кількісних і якісних показників затрат і сумарних вигод наявних варіантів рішень.

Література.

1. О.В. Турчинова і Ц.Г. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар: за станом на 21 травня 2002 р. / За редакцією Огня. — К.: Парламентське вид-во, 2002. — 320 с.
2. Гаєць В., Степанкова Т., Кваснюк Б. та ін.. Від кризи до росту — К.: Вид-во Української академії державного управління при Президенті України, 1995. - 87 с.
3. Мельник А.Ф., Оболенський О.Ю., Васіна А.Ю., Гордієнко Л. Ю. Державне управління: Навч. посіб.; за ред. А.Ф. Мельник. - К.: Знання-Прес, 2003. - 343 с.
4. MacKenzie D. An Engine, Not a Camera: How Financial Models Shape Markets. / MacKenzie D. - Cambridge: MIT Press. - 2006 — 111 p.

Голинская О. В., Анализ затрат как элемент программно-целевого метода управления

Аннотация. В статье рассматривается система методов анализа затрат. Приводится классификация методов анализа затрат, которая используется в международной практике. Исследуются виды анализа затрат в использовании для определения показателей в бюджетной сфере.

Ключевые слова: анализ затрат, бюджетная сфера, программно-целевой метод управления.

Holynska O.V., The Cost Analysis as an Element of Program-target Method in Management.

Summary. The article addresses the system of method of cost analysis. We propose classification of analysis types used in international practice. We also research types of analysis for definition of indicators in budget sphere.

Key words: cost analysis, budget sphere, program-target method of management.